

Лещук Г. В.

*доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри економіки та підприємництва
Прикарпатського інституту імені Михайла Грушевського
Міжрегіональної Академії управління персоналом*

Leshchuk Halyna

*Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
Professor of department of economy and enterprise
Carpathian Institute named after M. Grushevskiy
of the Interregional Academy of Personnel Management*

ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ПЛАНУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ГРОМАДСЬКИХ ПРОЕКТІВ

Анотація. Досліджено теоретико-прикладні аспекти запровадження ефективної системи взаємодії органів місцевого самоврядування та громадськості в бюджетному процесі з метою успішної реалізації громадських проектів для задоволення потреб територіальної громади. Проаналізовано тенденції планування та реалізації громадських проектів у місті Львові протягом 2016–2019 рр. як одного із найуспішніших міст України за активною участю громади у бюджетному процесі. Визначено особливості планування, організації, реалізації та моніторингу громадських проектів міста Львова, що дало змогу провести порівняльний аналіз «польської моделі» з вітчизняною практикою формування бюджету міських ініціатив. Обґрунтовано необхідність удосконалення механізмів бюджетів участі, зокрема в контексті підвищення ефективності системного інформаційного забезпечення планування і реалізації громадських проектів та розвитку громадянської освіти серед молоді в партиципаторному бюджетуванні.

Ключові слова: громадські проекти, бюджет участі, партиципаторне бюджетування, територіальна громада, інформаційне забезпечення.

Вступ та постановка проблеми. Дана стаття є продовженням розвитку питання партиципаторного бюджетування, що було розглянуто автором у попередній праці «Партиципаторна модель інвестиційного розвитку інфраструктури регіону» [1], де було відображено теоретико-методологічні засади партиципаторного бюджетування з визначенням принципів, інструментів та механізму застосування, а також запропоновано партиципаторну модель інвестиційного розвитку інфраструктури регіону.

Відповідно до Конституції України, Закону України «Про місцеве самоврядування» і статутів територіальних громад, жителям населеного пункту надається право на участь у здійсненні місцевого самоврядування. Сьогодні набувають поширення пряма участь громадян у процесі управління міста загалом та механізми, через які зацікавлені представники громадських організацій і широкі верстви населення можуть впливати на регіональний та місцевий бюджетні процеси в окремих галузях.

У сучасних умовах в Україні декларується впровадження «польської моделі» бюджету участі, основними принципами якої є такі: всі прийняті у процесі голосування рішення мають бути обов'язково виконані; всі проекти мають відповідати плану стратегічного розвитку міста, вводити до його компетенцій; вартість проекту не може перевищувати відведену на його реалізацію суму; реалізація проекту можлива лише на території відповідного міста; процес партиципаторного бюджету має циклічний характер, тобто проводиться щорічно один раз на рік; термін виконання одного проекту не може перевищувати одного року; всі роботи, пов'язані з реалізацією проекту, мають виконуватися міськими службами; відкритість процедури проведення партиципаторного бюджету; висока відповідальність як із боку місцевих органів влади, так і громадян; зміцнення громади у цілому, а не лише встановлення довірчих відносин між окремими громадянами та представниками місцевої влади тощо [2]. Проте

реалії вітчизняного планування та реалізації громадських проектів з імплементацією механізмів «польської моделі» бюджету участі потребують системного аналізування й порівняння для підвищення ефективності даного процесу та ініціативності територіальної громади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади функціонування процесу партиципаторного бюджетування, планування та організування системи ефективної взаємодії територіальної громади та органів місцевої влади у даному процесі досліджено у працях як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, серед яких: Г.М. Котіна, М.М. Степура, А.Ю. Батюта, І.М. Сотник, Я.О. Ус, Ю.А. Глушенко, Ж.А. Белец та ін. Проте потребують подальших наукових досліджень проблемні питання щодо ефективного планування, організації, реалізації, інформування й контролю партиципаторного бюджетування, а також аналітичного порівняння досвіду впровадження «польської моделі» бюджету участі та вітчизняної практики для впровадження найоптимальніших механізмів у даний процес.

Слід погодитися з думкою І.М. Сотник, що всі учасники бюджету участі (БУ) мають власні причини для участі у ньому. Так, для муніципалітетів партиципаторне бюджетування є ефективним інструментом розподілу суспільних ресурсів, що зменшує рівень корупції в місті, підвищує довіру населення до дій представників міської влади, сприяє розвитку та підтримці демократії на місцевому рівні, отриманню суспільного визнання, дає можливість міській владі краще зрозуміти реальні потреби жителів і вдосконалити свою діяльність. Натомість територіальна громада отримує доступ до бюджетної інформації, може брати активну участь у прийнятті управлінських рішень щодо поліпшення життя в місті та зміцнення його соціального сектору, що сприяє підвищенню рівня громадської освіти й свідомості, появи нових громадських лідерів тощо [3, с. 35].

У праці Г.М. Котіної визначаються чотири основоположні принципи БУ, зокрема: ефективний перерозподіл фінансових ресурсів на користь найбільш вразливих верств населення; створення нових відносин між муніципалітетами та громадянами (тобто нова форма управління); перебудова соціальних зв'язків і соціальних інтересів; запровадження нової демократичної культури та заохочення активного громадянства [4, с. 86]. Слід погодитися з трактуванням науковця щодо визначення «на користь найбільш вразливих верств населення», оскільки, як показує практика БУ, перерозподіл фінансових ресурсів за громадськими проектами здійснюється виключно за результатами голосування, що, відповідно, залежить від рівня підтримки ініціативної групи того чи іншого проекту й аж ніяк при цьому не враховується фінансова спроможність, наприклад, дошкільного навчального закладу чи спеціалізованої загальноосвітньої школи (фінансування ДНЗ та СЗШ м. Львова здійснюється в межах міського бюджету, при цьому існують заклади, які щорічно приймають активну участь у БУ, що дає їм змогу реалізовувати чотири роки поспіль власні проекти).

Метою даної роботи є дослідження теоретико-прикладних аспектів запровадження ефективної системи взаємодії органів місцевого самоврядування та громадськості в бюджетному процесі для задоволення потреб територіальної громади; проведення порівняльного аналізу практики планування та реалізації громадських проектів у м. Львові протягом 2016–2019 рр. як одного з найуспішніших міст України за активною участю громади у БУ; порівняльний аналіз «польської моделі» БУ з вітчизняною практикою імплементації ефективної моделі партиципаторного бюджетування.

Результати дослідження.

Узагальнено процес бюджету участі має такі етапи: затвердження міською радою параметрів бюджету участі на плановий рік і прогнозних обсягів на наступний бюджетний період; подання проектів; оцінка та прийняття проектів для голосування; голосування за проекти; визначення проектів-переможців; реалізація проектів-переможців; звітування й оцінка результатів реалізації проектів.

Процес дослідження проблемних аспектів партиципаторного бюджетування пропонується здійснювати на прикладі громадських проектів міста Львова протягом 2016–2019 рр. Процес БУ ґрунтується на тому, що жителі міста, за віком старші 16 років, створюють проект, який може стосуватися всього міста або районів чи торкатися проблем певної суспільної групи. Тематика проектів може бути дуже різноманітною: благоустрій громадського простору, ремонт вулиць, велоінфраструктура, реконструкція дитячих і спортивних майданчиків, проведення фестивалів, конкурсів, вирішення соціально значущих питань тощо. Проте, як свідчить практика БУ м. Львова, протягом 2016–2019 рр. переважають проекти щодо благоустрою та ремонту вулиць, велоінфраструктури, реконструкції дитячих і спортивних майданчиків, при цьому критично низький рівень проектів інноваційного характеру та соціально важливих проектів.

Належно оформивши документ, автор проекту має зібрати 15 підписів на його підтримку і надіслати до відповідної ради в паперовому варіанті та у вигляді сканованого оригіналу документа. Проект має: бути реалізований у межах одного календарного року за участі органів місцевого самоврядування; відповідати чинному законодавству України; здійснюватися на землях, які належать на праві комунальної власності відповідній громаді; відповідати затвердженій містобудівній документації; реалізовуватися на засадах публічності.

Наприклад, станом на 31.12.2018 у м. Львові не реалізованими залишились два великих та сім малих проектів через різноманітні причини: проходження експертизи, не підписано договори з підрядниками тощо, що є очевидним порушенням принципів партиципаторного бюджетування з боку органів місцевого самоврядування в контексті термінів реалізації проекту в межах одного календарного року.

Окрім того, проект не повинен: мати фрагментарний характер; суперечити діючим програмам міста; перевищувати витрати на утримання до вартості реалізації. До пропозиції проекту обов'язково додається вартість її реалізації відповідно до міського цінника, який затверджується рішенням сесії відповідної ради не пізніше ніж за 30 календарних днів до початку подання пропозицій проектів. При цьому виникають значні суперечності щодо вартості реалізації громадських проектів, оскільки прогнозний кошторис у поточному році може коригуватися (як правило, у бік збільшення) у плановому наступному році, що не завжди залежить від компетентностей автора на стадії планування, а швидше від коливань ринкових цін, інфляційних процесів та політики ціноутворення підприємств організацій.

Формальна перевірка проекту та детальна верифікація проводиться членами експертної групи, яка визначає можливість включення проекту до бланку для голосування. Найкращі проекти вибираються громадянами міста шляхом голосування, яке проводиться в електронному вигляді на сайті відповідної ради та в пунктах для голосування. Реалізуються тільки ті проекти, які набирають найбільшу кількість балів за рейтинговою системою. Хоча методика запровадження та принципи роботи однакові в усіх містах, але в кожному місті бюджет реалізовується по-різному та різними інструментами [5, с. 104]. Слід відзначити, що існують певні недоліки онлайн-голосування, зокрема голосування за громадські проекти у м. Львові протягом 2018 р. тривало з 1 по 15 листопада (24:00), проте були зафіксовані голоси 16.11.2018 (00:00–00:30) згідно з даними платформ [6; 7]. Ці обставини модератори пояснили «збоєм системи «Приват24» і що дані голоси не мали істотного впливу на визначення проектів-переможців, проте такі недоліки онлайн-голосування можуть впливати на довіру територіальної громади у БУ, що абсолютно суперечить принципам партиципаторного бюджетування.

Згідно зі світовою практикою, на бюджети участі виділяється відсоток від бюджету розвитку (це може бути і 1%, і 30%). Активісти громади пропонують ті чи інші зміни згідно з концепцією сталого розвитку та в рамках бюджетних обмежень; процес формування бюджету відбувається на постійній основі; наявність бюджету розвитку; забезпечення безпосередньої участі членів громади у формуванні бюджету, пряме голосування за реалізацію тієї чи іншої статті витрат. До речі, в Україні нині в кількох містах (Києві, Харкові тощо) впроваджується підхід Open Budget, який було розроблено ГО SocialBoost за підтримки канадської компанії Open North. Він був успішно впроваджений у понад 50 муніципалітетах по всій Північній Америці. І це чудова можливість для підвищення рівня освіченості громади, щоб наряду брати участь у важливих рішеннях та процесах, які є критичними для перетворення України на справді демократичну державу; забезпечення зворотного зв'язку, інформування жителів про результати прийняття рішень щодо витрачання бюджету участі; надання звітів про діяльність за видатками бюджету в режимі нон стоп [4, с. 86].

Отже, аналіз планування та реалізації громадських проектів у місті Львові протягом 2016–2019 рр. свідчить про таке (таблиця):

– у 2016 р. (перший рік упровадження БУ) на реалізацію партиципаторного бюджетування було передбачено бюджет у розмірі 20 млн. грн., при цьому подано 259 проектів, із них лише 67 переможців. Особливу увагу слід звернути на дуже низьку активність у голосуванні – 21 215 осіб, що свідчить про значні недоліки в інформаційній кампанії серед громади міста;

– у 2017 р. за такого ж планового бюджету 20 млн. грн. подано 294 проекти, із них 217 малих проектів на суму 82,9 млн. грн. і 77 великих на суму 152,1 млн. грн. Заклади освіти стали найбільш активними конкурсантами: подано 27% від усіх проектів (78 проектів), спорт – 25% (73 проекти), комунальне господарство – 15% (45 проектів). Переможцями стали 34 малих проекти, які мали профінансувати на 15 306 989 грн. та чотири великих на суму 10 430 184 грн. Серед великих проектів перемогу здобули два освітні проекти, один – у категорії «Спорт» та один – у категорії «Навколишнє середовище». Серед малих проектів 39% переможців були також із категорії «Освіта» (15 проектів). І лише по два проекти з інших категорій отримали шанси на реалізацію. Слід відзначити, що інші проекти не можуть конкурувати зі шкільними через їх великий ресурс, що зумовило запровадження у 2018 р. квоти для переможців. Не менше 40% малих проектів-переможців мають бути з категорії «Інше», тому деяким освітнім проектам у 2018 р. довелося поступитися першістю. Необхідно відзначити, що успішний досвід реалізованих проектів у 2017 р. майже у 3,5 рази підвищив кількість осіб, що проголосували (2016 р. – 21 215 осіб, 2017 р. – 72 061 особа);

– у 2018 р. за збільшення загального бюджету участі до 21 млн. грн. значно скоротилася кількість пода-

них проектів – до 159 (121 малий і 38 великих) на суму 141,6 млн. грн. Їх поділили на дві категорії – «Освіта» (49%) та «Інше» (51%). До етапу голосування дійшли 137 проектів. Слід зазначити, що шороку проекти перевіряють все прискіпливіше: якщо у 2016 р. до етапу голосування дійшли 90% поданих проектів, у 2017 р. – 88%, то в 2018 – лише 86%. Серед великих проектів львів'яни віддали перевагу освітнім та проектам у галузі охорони здоров'я.

Особливості голосування 2018 р. за громадські проекти м. Львова: зростання планового бюджету, зниження кількості поданих проектів, зростання кількості відхилених проектів, зростання кількості осіб, що проголосували, зростання кількості відданих голосів, зростання проектів-переможців та бюджету на їх реалізацію. При цьому значна кількість авторів у своїх мікрорайонах на зустрічах попередньо проговорювала та об'єднувала свої проекти для підвищення конкурентоздатності.

Отже, у 2016 р. за громадські проекти проголосувало 21 215 львів'ян, які віддали 27 764 голоси (один мешканець має право голосувати за один малий та один великий проект), у 2017 р. 72 061 львів'ян віддав 109 389 голосів, у 2018 р. 68 285 львів'ян – 106 100 голосів. Отже, за показником залученості мешканців до голосування м. Львів – на першому місці в Україні.

На основі наведеного слід акцентувати увагу на таких основних причинно-наслідкових зв'язках у практиці планування та організування громадських проектів міста Львова протягом 2016–2019 рр. під час порівняльного аналізу деяких особливостей «польської моделі» БУ:

1. Більші можливості щодо залучення голосів за той чи інший проект у ДНЗ та СЗШ порівняно з проектами, які стосуються громадських просторів, інновацій, соціальної сфери, але не пов'язані з навчальними закладами

Таблиця

Показники громадських бюджетів м. Львова протягом 2017–2019 рр.

	на 2017 р.	на 2018 р.	на 2019 р.
Бюджет	20 млн. грн.	20 млн. грн.	21 млн. грн. ↑
Подано проектів, з них:	259	294	159 ↓
<i>відхилені</i>	26	35	22 ↑
<i>на голосуванні</i>	233	259	137 ↓
<i>малі</i>	162	217	121
<i>великі</i>	97	77	38
Особи, що проголосували, з них за проекти тах:	21215	72061	68285 ↓
<i>освіта</i>	12 (18%)	35052 (32%)	64282 (61%) ↑
<i>інше</i>	-	-	41818 (39%) ↑
<i>спорт</i>	20 (30%)	1928 (18%)	-
Кількість відданих голосів, з них:	27764	109389	106100 ↓
<i>BankID</i>	18376	-	91100
<i>ЦНАПах</i>	9388	-	15000
Проекти переможці, з них:	67 (17529965 грн.)	38 (25737173 грн.)	54 (38198578 грн.) ↑
<i>малі</i>	63 (10424298 грн.)	34 (15306989 грн.)	48 (22678982 грн.) ↑
<i>великі</i>	4 (7105667 грн.)	4 (10430184 грн.)	6 (15519596 грн.) ↑

Джерело: сформовано на основі [6; 7]

або лікарнями. Підвищена активність участі закладів освітньої сфери свідчить про критично низький рівень їх фінансування. При цьому рівень конкуренції між ДНЗ із кількістю 150 дітей та СЗШ – 1 000 дітей у межах одного району міста Львова є неприпустимим.

2. Відсутність чіткої класифікації проектів за категоріями в межах одного району міста, зокрема неможливість співставлення проектів щодо забезпечення обладнань для лікарень із благоустроєм територій та покладанням бруківки, ремонту доріг загального користування чи ремонту сходів (наприклад, у міському бюджеті м. Львова на 2019 р. прогнознi видатки на ЖКГ та благоустрій міста передбачаються у розмірі 854 млн. грн. за прогнозного БУ 21 млн. грн.).

3. Використання адміністративного тиску керівництва організації, установ та навчальних закладів щодо примусового голосування за той чи інший проект.

4. Проблема голосування лише у ЦНАПах та за допомогою BankID (можливість голосувати мають лише власники банківських карток «ПриватБанку» та «Ощадбанку», при цьому станом на 01.01.2019 в Україні діє 77 банківських установ) свідчить про недостатньо опрацьовані можливості та значні незручності для мешканців територіальної громади.

Наприклад, голосування в Познані лише електронне, від паперового тут відмовилися. Увагу на території гмін приділяють вивченню потреб громади перед стартом прийому проектних пропозицій. На їх основі розробляють навіть спеціальні аркуші ідей, які використовують для місцевої стратегії розвитку. Оскільки в гмінах Великопольського воєводства завдяки проектам із розвитку сільських місцевостей широко використовуються кошти ЄС, то поляки найчастіше подають проекти, спрямовані на розваги та відпочинок (майданчики для барбекю, проведення різноманітних фестивалів, конкурсів, зустрічей та змагань). У місті Коніні проекти подавати можна, будучи жителем міста, навіть без прописки, а от голосувати дозволяється з 16 років в електронній або паперовій формі (бюлетені). Бюджет участі становить 2 млн. злотих (близько 15 млн. грн.) за загального бюджету міста у 400 млн. злотих [8]. У Нью-Йорку голосування відбувається тільки в друкованому вигляді; у Парижі, Лодзі – в електронному та друкованому; у Берліні – онлайн, письмово, на останніх громадських зборах [6].

5. За умовами БУ голосувати за проекти можуть жителі міста, які досягли шістнадцятирічного віку й офіційно зареєстровані як такі, що проживають на його території. Якщо особа зареєстрована за межами міста, однак фактично проживає у Львові, для участі у процесі вона повинна надати довідку, що підтверджує її проживання на території міста. Прикладом такого документа може бути студентський квиток, довідка з місця навчання, роботи, служби тощо, проте не завжди у ЦНАПах дані документи бралися до уваги.

6. Низький рівень суспільної активності та поінформованості мешканців Львова свідчить про необхідність проведення відповідних інформаційних заходів, зокрема проведення окремих лекцій серед студентства та учнівства.

Наприклад, молодь може розвивати почуття громадянськості лише через досвід участі у важливих для себе сферах суспільного життя, зокрема в школі та місцевій громаді [9]. У польських реаліях активні та дієві органи учнівського самоврядування мають можливість організації і проведення обговорень та дискусій, консультацій чи шкільних референдумів. Такі форуми можуть стати школою громадянськості не лише для обраних представни-

ків шкільної громади, а й для всіх інших учнів, оскільки надаватимуть їм можливість спільного прийняття рішень стосовно шкільних питань. Однак не менш важливим залишається залучення учнів до вирішення питань, пов'язаних із місцевою громадою. Питання не повинні обмежуватися вузьким колом інтересів, а стосуватися також потреб інших людей і соціальних груп [10].

Цікавим прикладом, який демонструє дану проблему, є саме подання проектів представниками шкіл. Автори проектів відносно легко можуть мобілізувати доволі велику групу учнів та батьків для підтримки таких проектів. Доволі часто такі проекти поглинають всю суму, виділену в рамках партципаторного бюджету, оскільки їхня вартість є зазвичай високою. Проблема полягає у тому, що реалізація подібних інвестиційних проектів має відбуватися в іншому порядку. Зазвичай проекти, які подаються в рамках ПБ і стосуються шкіл, не мають загальнодоступного характеру, тобто в проектах не передбачено, що результатами їх реалізації користуватиметься ширше коло мешканців. Однак ознайомлення шкільної молоді з процесом партципаторного бюджету, що передбачає дискусії й обговорення учнями та вчителями проблем і потреб соціального середовища, а не лише школи, автоматично усуває цю проблему [11].

Необхідно також відзначити, що інформаційна кампанія у сфері громадського бюджету, як і сам процес у цілому, є циклічною і безперервною, тому кожен окремий етап потребує висвітлення та інформаційної підтримки. Залежно від етапів упровадження різняться способи і методи розповсюдження інформації. І тут важливим чинником виступає професійність того, хто супроводжує цей процес. Цілі інформаційної кампанії вирізняються на кожному конкретному етапі, але є й спільні риси – привертання уваги суспільства до бюджету участі та проблеми, які потребують вирішення. Інформаційну кампанію можна поділити на дві частини: комплекс заходів поширення інформації, розроблений та впроваджений органами місцевого самоврядування за бюджетні кошти (поліграфія, зовнішня реклама, інформування про ГБ у ЗМІ, соціальних мережах, система голосування); інформування населення авторами проектів, які були подані та допущені до голосування (агітація за свої ідеї в місцях зкупчення людей, різноманітних установах (торгові центри, дитячі садки, школи) та домах свого району) [8].

7. Розроблення, планування та реалізація громадського проекту вимагає від автора проекту багато часу, зусиль та певних навиків, окрім цього, наявності ініціативної групи з достатньо високим рівнем мотиваційного складника у проведенні ефективного інформування та голосування за той чи інший проект. Наприклад, серед найбільш поширених причин відмови у БУ – відсутність достатньої кількості часу, наявність інших шкільних обов'язків або обов'язків, пов'язаних із навчанням. Небажання, а, може, навіть страх перед поразкою, стримують молодь від участі в процесі написання проектів [8].

8. На етапі реалізації громадських проектів-переможців виникають проблеми з підготовкою документації; недостовірним наданням інформації щодо власників земельних ділянок, де планується реалізувати проект; проблеми з проведенням тендерів; погодженням договору з підрядниками. Слід відзначити, що складання кошторису громадського проекту в поточному році може змінюватися у наступному році реалізації, тобто не завжди прогнознi кошторис співпадає з поточними розрахунками підрядної організації.

9. Неможливість авторів проектів за допомогою електронних ресурсів (наприклад, [6; 7]) проконтролювати та

ідентифікувати кількість відданих голосів, як це можливо на сайті електронних петицій (офіційне Інтернет-представництво Президента України) в графі «Підписані – перелік осіб, які підписали електронну петицію – інформаційне повідомлення про додаткову перевірку голосів».

10. Водночас запровадження інструментарію БУ в територіальній громаді гальмується певними проблемами: інституційною та «низовою» громадянською активністю; ступенем доступності та відкритості обраних проєктів; наявністю довгострокових нереалізованих проєктів у територіальній громаді; надійністю підрахунку голосів; процедурами, до перебігу яких складно внести зміни; включенням партиципаторного бюджетування як складника загального процесу управління муніципалітетом (він має узгоджуватися з іншими діями та заходами); відповідною освітою всіх учасників процесу – як мешканців, так і посадових осіб місцевого самоврядування [12, с. 8].

Отже, у сучасних умовах найважливішими викликами процесів планування та реалізації громадських проєктів є таке:

1. Успішний процес партиципаторного бюджетування вимагає відповідального підходу до процесу в цілому та участі в ньому кожної зі сторін.

2. Весь процес партиципаторного бюджетування повинні супроводжувати відкритість на «існування різних поглядів і думок», а також свідомо передача мешканцям як справжнім експертам із місцевих питань права приймати рішення щодо визначення пріоритетів, на які буде витрачено виділені кошти.

3. Основна мета заходів та дій, які відбуваються в рамках партиципаторного бюджетування, полягає у побудові на місцевому рівні зв'язків між мешканцями, згуртуванні їх навколо спільних ідей та ініціатив, які подаються в рамках партиципаторного бюджету.

4. У кінцевому підсумку реалізація партиципаторного бюджету повинна допомогти у створенні більшої зацікавленості мешканців справами місцевої громади і можливостями спільного прийняття рішень, які стосуються розвитку громади.

5. Органи місцевого самоврядування повинні намагатися використовувати знання, отримані в рамках реалізації процесу партиципаторного бюджетування, в інших процесах чи діях, які не пов'язані з партиципаторним

бюджетом (наприклад, такий елемент, як аналіз/діагноз місцевих потреб).

6. Як показує досвід інших країн, лише активні методи можуть сформувати почуття громадянства. Під час уроків учні можуть моделювати соціальну реальність, грати в ігри чи брати участь у майстер-класах і пізнавати завдяки цьому механізми суспільного життя, а також розвивати в собі соціальні навички [8].

Висновки. Для підвищення ефективності партиципаторного бюджетування та успішного реалізування громадських проєктів на засадах суспільних ініціатив територіальній громаді необхідно особливо увагу звернути на: врегулювання в положенні про бюджет громадської участі обов'язкових розділів/етапів та норм; зменшення адміністративного впливу під час голосування; унеможливлення використання коштів на ремонтні роботи в комунальних установах; досягнення партнерства серед авторів; урегулювання кількості проєктів-переможців за різними категоріями, а не лише проєктів освіти; підвищення активності та ініціативності членів громади; чітку регламентацію розрахунків кошторисів проєктів зі зниженням рівня коригування фінансових витрат; підвищення ефективності освітньо-інформаційної кампанії громадськості на засадах системності та розширення можливостей медіапросування, зокрема проведення відповідних флешмобів, ГБ-фестів, ГБ-шкіл; організування ефективної системи контролювання на етапі голосування та реалізації громадських проєктів, тобто вдосконалення платформ БУ в контексті ідентифікації осіб в графі «Підписані – перелік осіб, які віддали голос за проєкт – інформаційне повідомлення про додаткову перевірку голосів»; максимальне залучення молоді до ГБ за допомогою проведення тренінгів та лекцій із висвітленням даних заходів через соціальні мережі; модернізацію онлайн-платформ ГБ; розширення можливостей для онлайн-голосування у паперовому вигляді, а також залучення максимально більшої кількості банківських установ, а не лише «Ощадбанку» та «ПриватБанку».

Питання ефективного планування та реалізації громадських проєктів потребують подальших наукових досліджень у контексті організування освітньо-інформаційної кампанії громадськості та системного інформаційного забезпечення.

Список використаних джерел:

1. Лещук Г.В. Партиципаторна модель інвестиційного розвитку інфраструктури регіону. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2017. № 5(33). С. 67–71.
2. Стандарти процесів партиципаторного бюджетування в Польщі; 2-е вид., випр. Варшава: Лабораторія суспільних досліджень та інновацій «Сточня», 2015. URL: http://www.pauci.org/upload/files/standardy_budzetow_wydanie%20II3.pdf.
3. Сотник І.М., Ус Я.О. Бюджет участі: досвід застосування та перспективи вдосконалення в містах України. *Механізм регулювання економіки*. 2018. № 1. С. 31–44.
4. Котіна Г.М., Степура М.М., Батюга А.Ю. Альтернативні технології бюджетного забезпечення територіального розвитку: імплементація світового досвіду у вітчизняну практику. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 24. С. 84–88.
5. Глущенко Ю.А. Партиципаторний бюджет як інноваційний інструмент управління на місцевому рівні. *Вісник НАДУ при Президентіві України*. 2017. Вип. 4. С. 178–184.
6. Платформа реалізації ідей для покращення твого міста. URL: <https://lviv.pb.org.ua/>.
7. Аналіз соціальних голосувань – voting.in.ua, 2019. URL: <https://www.voting.in.ua/participatory-budget>.
8. Фундація україно-польської співпраці PAUCI. URL: <http://www.pauci.org/>.
9. Kordasiewicz A., Sadura P. Edukacja obywatelska w działaniu, *Wydawnictwo Naukowe Scholar*. Warszawa 2013. S. 9–10.
10. Napiontek O. Szkoła – przestrzeń obywatelskiego uczenia. *Edukacja obywatelska w działaniu*; red. Anna Kordasiewicz i Przemysław Sadura. – Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar, 2013. S. 104–127.
11. Fundacja Pracownia Badań i Innowacji Społecznych “Stocznia”, Wyniki ewaluacji budżetu obywatelskiego w Gdyni, Warszawa, 2014. URL: http://www.gdynia.pl/g2/2014_10/90856_fileot.pdf.
12. Белец Ж.А. Партиципаторне бюджетування як інноваційний демократичний інструмент участі громадян в управлінні справами територіальних громад. *Теорія та практика держ. упр. і місцевого самоврядування*. 2016. № 1. URL: http://el-zbirn-du.at.ua/2016_1/19.pdf.

ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНЫЕ АСПЕКТЫ ПЛАНИРОВАНИЯ И РЕАЛИЗАЦИИ ОБЩЕСТВЕННЫХ ПРОЕКТОВ

Аннотация. Исследованы теоретико-прикладные аспекты внедрения эффективной системы взаимодействия органов местного самоуправления и общественности в бюджетном процессе с целью успешной реализации общественных проектов для удовлетворения потребностей территориальной общины. Проанализированы тенденции планирования и реализации общественных проектов во Львове в течение 2016–2019 гг. как одного из самых успешных городов Украины при активном участии общины в бюджетном процессе. Определены особенности планирования, организации, реализации и мониторинга общественных проектов города Львова, что позволило провести сравнительный анализ «польской модели» с отечественной практикой формирования бюджета городских инициатив. Обоснована необходимость совершенствования механизмов бюджетов участия, в частности в контексте повышения эффективности системного информационного обеспечения планирования и реализации общественных проектов и развития гражданского образования среди молодежи в партиципаторном бюджетировании.

Ключевые слова: общественные проекты, бюджет участия, партиципаторное бюджетирование, территориальная община, информационное обеспечение.

THEORETICAL AND APPLIED ASPECTS OF PLANNING AND REALIZING OF THE CIVIL PROJECTS

Summary. In today's conditions, issues of increasing the efficiency of direct participation of the territorial community in the budget process and the corresponding implementation of local self-government are being actualized, since in practice there are significant disadvantages in planning, organizing, implementing, informing and controlling participatory budgeting. The main aspects of introduction of an effective system of cooperation between the bodies of local self-government and the public in the budget process are set out for the purpose of successful implementation of community projects in order to meet the needs of the territorial community in the context of planning and implementation trends of public projects in the city of Lviv during 2016-2019. The necessity of raising the level of social activity and awareness of the territorial community, in particular, through mechanisms for obtaining access to budget information, scale for conducting awareness-raising campaigns and information and educational activities are substantiated. Particular emphasis has been placed on increasing the social significance of the territorial community in addressing the problems of the development of objects or territories, in particular in the context of educational activities (lectures, trainings, conducting of appropriate flash mobs, etc.) among young people at the level of preschool educational institutions, specialized secondary schools, gymnasiums and higher primary schools. A comparative analysis of the “Polish model” with the practice of forming the budget of city initiatives and peculiarities of realization of public projects of the city of Lviv was conducted. According to the results of the analysis of planning and implementation of public projects in the city of Lviv during 2016-2019, a set of recommendations for improving the efficiency of participatory budgeting was proposed. The practical implementation of the proposed recommendations will enable the welfare projects to be more effectively implemented in 2019, improve the planning of future participation budgets, and implement the main benefits of the “Polish model” of the participation budget for all the territorial communities of Ukraine.

Key words: public projects, participation budget, participatory budgeting, territorial community, information provision.